

Борис Кудрик

ВЕЧІР СТАРОГАЛИЦЬКОЇ ПІСНІ
(вражіння й думки учасника музикологічного вечору
старогалицької елегії з дня 22 березня ц. р.)

Такого роду концерти в нас дуже рідкі, щоби не сказати найрідші, – а вжеж відбуття цілого вечору, присвяченого виключно оцій нашій такій цінній, а на жаль так часто, головно серед молодого покоління, призабутій і навіть несправдливо погорджуваній галузі нашої музичної творчості, вповні заслуговують на пильну увагу. На цьому вечорі припав мені незвичайно милий обов'язок, причинитися фортепяновим достроєм до цілости цього концерту, який певно мусів переконати неодного скептика про високі мистецькі вартості нашої старогалицької пісні.

Душею цієї милої імпрези був чоловік, який вже неодним своїм вчинком записався в найновішій історії нашої музики як відродитель старогалицької пісні – Людкевич. Він саме піднявся гарного та вдячного труду призбирати програмовий матеріал – зредагувати, згл. згармонізувати пісні і підібрати виконавчі сили – і сам розпочав концерт цікаво опрацьованою та повною змісту промовою про генезу, характеристику й значіння старогалицької пісні. Й оце зявилася на естраді сопраністка «Львівського Бояна» п. О. Сушківна й при власному дострою (так чисто по старогалицьки!) заспівала дві цікаві, нашому громадянству досі зовсім незнані пісні з гітарового списка Вербицького поч. 1840-их років: арію з оп. Вайгля (1766–1843) «Швайцарська сім'я» в українському перекладі та оригінальну пісню Вербицького «Віддайте ми спокій душі» (fis-moll). Це був справді шматок наших музичних Помпеїв до Геркуліанум – а цінний, багатомовний шматок! Показав він наперед добру, здорову школу, на якій опиралася наша хоча скромна, а всеж стилева тодішня музична культура – стару клясичну оперу Бетовенської доби, одну з перших ластівок народницького романтизму в музиці – й перший, а такий уже спілий плід нашого оригінального піснярства перемиської школи. В пісні Вербицького, що в перших тактах антиципує головну тему хорової пісні «Тройзіль» і вступної пісні «Підгірян», загальна будова сильно пригадує знану арію «Роберт, Роберт мій коханий!» із Маєрберового «Роберта діавола», а поодинокі звороти нагадують то цю, то іншу пісню Шуберта. Але чи це що злого? Хай нам пригадується всяка музична старовина – навіть оці Шуманом та Вагнером викляті Маєрбери, Белліні чи Доніцетті. Вповні розумію оці гострі виступи Шумана й Вагнера в ім'я німецького націоналізму, – але для нас, що живемо в добі стораз гіршого занепаду музики, цінне є все, що лише лучить багату, живу й шляхотну інвенцію зі солідною будовою. Проте хай упаде легенда про «плиткість» старих опер (абож яка там «глибина» в «Батерфляй» чи «Госці»), в фільмових пісеньках Кепури й Шмідта? В додатку слід сказати, що мимо всіх згаданих чужих впливів, що лиш тільки свідчать про наскрізь європейську душу нашого композитора, оці пісні є все таки твором щироукраїнського духа. З кожної ноти віє чаром нашого старого Перемишля з його достойним собором, замковою горою, срібнолентним Сяном та садками.

У черговій точці п. О. Плешкевич із питомою собі енергією та грацією диригував малим мішано-хоровим ансамблем із сил «Львівського Бояна». І знову досіль незнана, ревеліційна пісня: «Гей, гей милий Боже! Дежся діли літа молоденькі?» до слів М. Устияновича, мелодія анонімна, подана п. З. Попелем. Високоталановита гармонізація виказує виразні «брамсізми», що як зрештою все в нашого композитора – зовсім не псують первісного характеру пісні, а навпаки, підносить її глибоко-елегійний настрій, питомий впрочім так часто ліриці творця «Німецького Реквієму». Другу половину хорової точки творило безсмертне «Сумно, марно по долині» Лаврівського. В оцій пісні справді закликав наш перемиський поет звуків усю питому мелянхолічну красу галицького краєвиду.

Опісля зазвенів ліричний тенор п. В. Балтаровича у двох піснях уже з кінця староғалицької доби: Бажанського «Плач на гробі супруги» 1869 та О. Нижанківського «Пращай, подруго» 1885 (дострій мій). Як перша з обох пісень – що й зазначено у вступному слові концерту – текстом і мелодією близька до пісні «Там де Чорногора сумно», так друга є вже типовою піснею «новоромантичного» періоду О. Нижанківського та Д. Січинського й своєю, ніде правди діти, трохи ціганською буйністю кантилени відбиває досить різко від клясично-супокійного тону пісень перемиської доби. Коли музику перемиської доби порівнаємо з акварелею, пастелем або мідеритом, музика О. Нижанківського та Січинського, це ярке олійне малярство Макартової школи. А одначе пісні О. Нижанківського все таки в'яжуться генетично з піснями попередньої доби.

Згодом загомонила на сали й репрезентаційна пісня нашої староғалицької побутовщини – безсмертне «Там де Чорногора сумно» – але цим разом уже зі струн фортепяну як концертні варіяції Людкевича. Відома п'яністка проф. М. Вишницька відіграла цей цінний великотвір (і певно один з найкращих творів нашої небогатої фортепянної літератури) з питомим собі огнем і драматизмом. Тонація b-moll, подих Шопена, Ліста й Чайковського (очевидно, без шкоди, а радше на користь твору – бож годі, де мова про «Угрів край» та Тису, не торкунтиса об стиль творця мадярських рапсодій, а знову наша словянська мелодійна жилка тягне непереможно кожного з нас творчих музиків немодерністів у бік творця мазурок та творця «Онегіна»), а одначе є тут і наш рідний, галицький дух, якого наш композитор усе вщерть повен. Понадто показує він у цьому творі, не менш як у хорово-оркестральних великотворах, імпонуючий гармонічно-контрапунктичний апарат і незвичайно тонку знайомість духа фортепяну, а ця остання прикмета, і то ще в нинішніх виспеціялізованих часах, у композиторів, що присвячували себе головно хорам та оркестрі, рідка й тому цінна. Автора нагороджено грімкими оплесками й заслуженою овацією.

Концерт закінчила друга така репрезентативна пісня – зворушливе своєю глибиною виразу «Як ніч мя покрие», опрацьоване знову Людкевичем (відмінно від уже знаної мужесько-хорової обрїбки) на мішаний сольо-квартет з фортепяном (As-dur). Солістами були: п. Сушківна (сопран), п. Сушкова (альт), п. Балтарович (тенор) і п. Лозинський (бас), дострій знову мій. Квартет держав себе прегарно і в трудних, типово Людкевичівських імітаціях та хроматиках виходив скрізь побідно.

Вдихнувши повною груддю свіжого воздуха нашої старовини, вдячна публіка розійшлася домів. Неодин з привяних старших громадян пригадав собі при дорогих серцю звуках старих пісень свої незабутні молоді літа й певно в неодному оці блищала сльоза зворушення. Але й для нас музиків був цей вечір хвилиною відсвіження душі – для нас, що маємо голови перевантажені паперовою проблематикою всяких лябораторійних «-ізмів», душі втомлені патологічною шуканиною чогось складного, крутого, досіль невиданого. А оце показано нам проречисті приклади, як наші предки – нерідко талановитіші від нас, хоча менше вчені – кількома простенькими засобами вспіли створити неодно, що вже перетривало покоління й певно, ще неодні перетриває – коли неодна наша крута, вчена писанина вже давно піде шляхом усякої макулятури.

Слідби тепер закликати: Більше й більше старогалицької музики! Старогалицькі пісні для нашої молоді, щоби виперти розпаношені серед неї огидливі елюкубрації фільмової та дансінгової музи, циганські романси, тощо – старогалицькі пісні для наших читалень «Просвіти», для всяких аматорських та професіональних хорів – старогалицької пісні для дому й школи – вкінці й творчий музик, що здобув собі за границею неодн патент, нехай покірно схилить голову перед нашими старими піснярями й хоча простудював уже неодного Вагнера та Р. Штрауса, хай не цурається й від наших простих Перемишляків учитися. За прегарною ініціативою Людкевича повинні піти й молодші наші композитори в ділі гармонізування та взагалі використовування оцих наших старих пісень, а тут треба буде нерідко сягнути навіть і до старинних співаників ще з кінця XVIII століття. Де муситься наперед некоректну «ірмольогійну» нотацію поправляти щодо ритміки, хроматичних знаків, тощо. В боротьбі з нездоровим технократизмом, цим справжнім музичним марксо-ленінізмом, старогалицька пісня це ідеальна зброя. Вкінці наші провідні музикальні кола повинні вжити зусилля, щоби наша старогалицька пісня знайшла гідне місце в програмах радія, в репертуарах грамофонових кружків, а навіть у фільмах, поскільки де повстала би вже яка українська фільмопродукція. Фільми на відповідні сюжети, наприклад такої драматичної галицької повісти, як «Скошений цвіт» Володимира Барвінського, із зручним вплетенням що кращих старогалицьких пісень, або наприклад з життя Вербицького (на зразок відомої Шубертівської фільми – а види Перемишля й його околиць творили би чудову сценарію до неодного образу) певно заняли би в репертуарах кін почесне місце хоч би з огляду на цю своєрідну музику, забуту, на жаль, самими нашими людьми, а в кожному разі без найменшого порівняння кращу від усяких нужденних циганських романсів та танг. Був би це також один із засобів рознести імя українського співолюбивого народу в ширший світ.

Мета (1936/14/5 квітня), с. 4–5.

До друку приготував *Володимир Пилипович*

